

मायादेवी गाउँपालिकाको विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि
२०७५
मायादेवी गाउँपालिकाको कार्यालय
कपिलवस्तु ।

“विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५”

प्रस्तावना

विपदकोदृष्टिकोणबाट नेपाल संसार कै संवदनशील देशह मध्ये एक हो । अव्यवस्थित बसाइसराई, अतिक्रमण, अवैज्ञानिक खेती प्रणाली कृषिमा अव्यवस्थित चाप, जनसंख्याको बढदो चाप,अव्यवस्थित शहरीकरण,अदुरदर्शी भौतिक संरचना निर्माण,जलवायु जन्य जोखिम,जनचेतनाकोकमी जस्ता कारणले हरेक वर्ष हुने बाढी पहिरो,महामारी,भूकम्प पखाला,अनिकाल,आगलागी र भूकम्प जस्ता दुर्घटनामा हजारौ मानिसहरुको मृत्यु हुने गरेको छ । यस्ता प्रकारकाविपदबाट जीउधन माथी भएको क्षति त छ, दैछ, भौतिक संरचनामा समेत क्षति पुग्दा आर्थिक सामाजिकविकासमा समेत ठूलो नोक्सानी व्यहोर्नु परेको छ । यसरी हुने गरेका मानवीय तथा भौतिक क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि स्थानीय तह सरकार संचालन ऐन २०७४ बमोजिम गाउँपालिकाको कोषमा जम्मा भएका रकम गाउँपालिका विपद कोष खडा गरी सोही कोष मार्फत यस्ता प्रकारका क्षतिमा खचगर्दा प्रभावकारी हुन देखि विपदकोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ लागु गरिएको छ ।

उद्देश्य :-

- (क) विपदमा परेका पीडितलाई उद्धार र पुनः स्थापना गर्ने कार्यका लागि सबै सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रको सहयोगमा जनसहभागिता समेत जुटाउनु ।
- (ख) विपदका लागि अत्यधिक जोखिम क्षेत्र पहिचान तथा नक्साङ्कन गरी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु ।
- (ग) विपदको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न समय सापेक्ष नीतिगत र संस्थागत संयन्त्रमा सुधार गर्नु ।
- (घ) विपदबाट पीडित पक्षलाई आधारभूत आवश्यकताका लागि तत्काल राहत उपलब्ध गराउनु ।
- (ङ) विकास निर्माण तथा भौतिक संरचनाको निर्माण गर्नु वातावरण मैत्री प्रणालीमा जोड दिन जनचेतना जगाउनु ।
- (च) विपदको जोखिम न्यूनीकरणको लागि उपयुक्त सूचना प्रकोप पूर्वको तयारीका लागि उपलब्ध गराउनु ।

- (छ) राष्ट्रिय योजना आयोगल बनाएको उद्देश्य परिपूर्तिका लागि उन्मुख हुनु ।
- (ज) विपदका लागि लागु हुने प्रयास रोकथाम मूलक नवनाइ उपचार मूलक बनाउनु ।
- (झ) विपद व्यवस्थापनमा काम गर्ने निकायको बीच समयमा नै समन्वय गर्नु ।
- (ञ) विपद सम्बन्धी सचना दिने प्रविधिको व्यवस्थापन तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

परिच्छेद – एक
संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

- (१) संक्षिप्त नाम :- यस कार्यविधीको नाम मायादेवी गाउँपालिकाका विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ रहनेछ ।
- (२) यो निर्देशिका तुरुन्त लागु हुनेछ ।

परिच्छेद – दुई
परिभाषा

- विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,
- (क) विपद कोष :- स्थानिय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम मायादेवी गाउँपालिकामा स्थापित विपद कोष बुझिनेछ ।
- (ख) कार्यविधि भन्नाले मायादेवी गाउँपालिकाको विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ लाई बुझाउन छ ।
- (ग) व्यवस्थापन समिति :- भन्नाले विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ सञ्चालन समितिलाई बुझाउछ ।
- (घ) गा.पा. भन्नाले :- मायादेवी गाउँपालिकाको कार्यालय, कपिलवस्तु लाई जनाउछ ।
- (ङ) विपद भन्नाले प्राकृतिक वा गैर प्राकृतिक कारणबाट उत्पन्न विपत्तिपूर्ण अवस्था सिर्जना भइ धनजन, पशुचौपायाका क्षतिको साथै जीवनयापनमा प्रतिकुल असर परी वा पारी विपदबाट प्रभावित व्यक्ति वा समुदायको आफ्नो स्रोत र क्षमताबाट समाधान हुन नसक्ने वाह्य सहयोगको आवश्यकता पन दुःखद तथा कष्टपूर्ण प्राकृतिक वा गैरप्राकृतिक विपद र हुन सक्ने विपत्तिपूर्ण अवस्थालाई समेतसम्भन्नुपर्छ।

(च) प्राकृतिक विपद भन्नाले बाढी, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खडेरी, आँधी, असिनापानी, भूकम्प, ज्वालामुखी, विष्फोट, बाढी, पहिरो, चटयाड तथा भूस्खलन जस्ता प्राकृतिक कारणबाट उत्पन्न विपदलाई सम्भन्नु पर्छ ।

(छ) गैर प्राकृतिक विपद भन्नाले महामारी, अनिकाल, डढेलो, कीट आतङ्क, वर्डफ्लू, सर्पदंश, जनावर आतङ्क खानी दुघटना, औद्योगिक दुर्घटना, आगलागी, विषाक्त ग्यास वा रसायन चुहावट, विकिरण, ग्यास विष्फोटन विशाक्त खाद्य सेवन, वातावरणीय प्रदूषण वा विनास, भौतिक संरचनाका क्षति तथा विपदका समयमा गरिन उद्धार कार्यका क्रममा हुने दुर्घटना आदिलाइ सम्भन्नु पर्छ ।

(तर गैर प्राकृतिक विपदको हकमा मदिरा सेवन गरेको तथा न्यूनतम सावधानी नअपनाइएको भनी प्रहरी वा स्वास्थ्य संस्थाको मुचुल्काबाट देखिन आएमा राहत उपलब्ध गराइने छैन ।)

(ज) विपद व्यवस्थापन भन्नाले विपद जोखिम व्यवस्थापन र न्यूनीकरण, विपद पूर्वतयारी, विपद पुनलाभ संग सम्बन्धित सम्पूर्ण क्रियाकलापलाई सम्भन्नु पर्छ ।

(झ) विपद जोखिम न्यूनीकरण भन्नाले विपद पूर्व गरिन विपद जोखिम विश्लेषण तथा मूल्याङ्कन, विपद रोकथाम, विपद अल्पीकरण तथा विकास कार्यमा विपद जोखिम न्यूनीकरणको मूलप्रवाहीकरण संग सम्बन्धित कार्य सम्भन्नु पर्छ ।

(ञ) पूर्व तयारी भन्नाले विपद हुनु पूर्व सम्भावित विपदको प्रतिकारको लागि गरिने सबै प्रकारका तयारी र विपदको सम्भावित जोखिम व्यवस्थापन र न्यूनीकरणका कार्य समेतलाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद – तीन

व्यवस्थापन समिति गठन

(१) विपद कोष व्यवस्थापन कार्यविधि २०७५ को सञ्चालन तथा आवश्यक नीति निर्माण तथा निर्देशनका लागि देहाय वमोजिमका सदस्य रहने गरी एक सञ्चालन समिति रहनेछ ।

(१) गाउँपालिका प्रमुख – अध्यक्ष

(२) गाउँपालिका उपाध्यक्ष – सदस्य

(३) प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत – सदस्य

(४) वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिको संयोजक – सदस्य

(५) जिल्ला प्रहरी कार्यालयका प्रतिनिधि – सदस्य

(६) इन्जिनियर/प्राविधिक शाखा प्रमुख – सदस्य

(७) नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मायादेवी गाउँपालिका प्रतिनिधि – सदस्य

(८) हरनामपुर प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र प्रतिनिधि – सदस्य

(९) लेखा शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव

आवश्यकता परेमा विपद कोष व्यवस्थापन समितिको बैठकमा अन्य विशेषज्ञ समेत आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(४) समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- गाउँपालिका विपद कोष व्यवस्थापनका लागि आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गन ।
- गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन कोषको सञ्चालनका लागि योजना तर्जुमा गरी नगर सभाबाट स्वीकृत गराई कार्यक्रम तय गर्ने गराउने ।
- विपदको घटना घटनु अगावै जनचेतना मुलक कार्यक्रम सञ्चालन गन ।
- विपदबाट पीडित भएका व्यक्तिको सन्दर्भमा तथ्याङ्क संकलन गरी विपदको घटना घटेका ठाँउमा समितिले अनुगमन गर्नुका साथै राहतको कार्यक्रम लागु गर्ने ।
- विपदका लागि पूर्व तयारीमा रहन
- विपद न्यूनीकरण तथा नियन्त्रणको पूर्वाधार निर्माण गर्न गाउँपालिकालाई सिफारिस गर्ने ।

परिच्छेद-चार समितिको बैठक

गणपुरक संख्या

- (१) समितिको बैठक बस्न प्रयोजनका लागि ५१ प्रतिशत सदस्यलाई गणपुरक संख्या मानिनेछ । तर आपतकालिन अवस्थामा अध्यक्षले उद्धार तथा राहतका लागि सिधै निर्देशन गर्न सक्नेछ ।
- (२) व्यवस्थापन समितिको बैठक आवश्यकता अनुसार जुनसुकै समयमा पनि बस्न सक्नेछ ।
- (३) यस समितिका पदाधिकारीले बैठक बसको दिन गा.पा.का पदाधिकारीले पाए सरह बैठक भत्ता पाउने छन ।

परिच्छेद-पाँच कोषको स्थापना र सञ्चालन

(१) यस कोषमा देहाय अनसारको रकम जम्मा गरिनेछ ।

- (क) मायादेवी गा.पा.बाट वार्षिक रुपमा बाट विपद व्यवस्थापन कोषमा विनियोजन भएको रकम ।
- (ख) नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान सहयोग ।
- (ग) विभिन्न सरकारी गैर सरकारी तथा अन्य दाताबाट प्राप्त भएका सहयोग ।
- (घ) अन्य स्रोत

(२) कोषको सञ्चालन : यस कोषको रकम नगरपालिका विपद व्यवस्थापन कोषको खातामा जम्मा गरी स्थानीय निकाय आर्थिक प्रशासन सम्बन्धी नियमावली २०६४ अनुसार खर्च गरिनेछ ।

(३) कोषमा जम्मा भएका रकम :- यस कोषमा जम्मा भएका रकम विपद व्यवस्थापनका लागि बाहेक अन्य प्रयोजनमा खर्च गन पाइने छैन ।

(४) लेखा परीक्षण: यस कोषको आन्तरिक लेखा परीक्षण आ.ले.प.शाखाबाट र अन्तिम लेखा परीक्षण महालेखा परिक्षकको कार्यालयबाट गरिनेछ ।

(५) खाता सञ्चालन : यस कोषको खाता सञ्चालन अध्यक्ष र लेखा प्रमुख बाट हुनेछ ।

परिच्छेद – छ

उद्धार तयारी व्यवस्थापन :

(क) विपदको जोखिममा रहेको क्षेत्रको तथा को व्यवस्था गर्ने ।

(ख) तालिम प्राप्त जनशक्तिको साथै विपदको समयमा राहतका छरिता व्यवस्थाको लागि खोज र उद्धार सामग्रीहरूका लगत अद्यावधिक गर्नुका साथै आपतकालीन खाद्यान्न, औषधि एवं लत्ता कपडाको भण्डारण गर्न समन्वय गर्ने ।

(ग) सामाजिक एवं गैर सरकारी संघ संस्था एवं पत्रकारहरूका सहयोग समेत लिई नगरपालिका विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

(घ) विपदको समयमा विस्थापित परिवारहरूलाई सुरक्षित स्थानमा राखी शिविर सञ्चालन गर्न सम्भव भए सम्म विद्यालय, स्वास्थ्य केन्द्र बाहेक तत्कालका लागि अस्थायी रूपमा पुर्नस्थापना गर्न पहिचान गरिएका खुला क्षेत्रहरू प्रयोग गर्ने ।

परिच्छेद – सात

आपतकालिन उद्धार तथा राहत वितरण :

(क) विपदको घटनामा परी कुन व्यक्तिको मृत्यु भएको रहेछ भने राहत स्वरूप प्रति मृतक रु. २५,०००/ का दरले मृतकका परिवारलाई सहयोग उपलब्ध गराउने ।

(ख) विपदबाट घर पूर्णरूपमा नष्ट भएका वा खाद्यान्न वाली तथा जग्गा जमीन समेत नोक्सानी भै तत्काल गुजाराको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्नको लागि रु. १०,०००/ आंशिक घर क्षति भई तत्काल

मर्मतको लागि रु.५,००० तथा गोठ पुर्ण नष्ट भई चौपया समेत मरेकोलाई ५,०००। सामान्य गोठ क्षती भएमा रु.३,०००/ प्रति घर परिवार राहत सहयोग उपलब्ध गराउने ।

(ग) विपदको घटनामा परी घाइते हुनेहरुलाई सरकारी अस्पतालबाट उपचार गरी घर जान आर्थिक सहयोग स्वरुप प्रति व्यक्ति रु २,०००/ यातायात खर्च दिइनेछ । छिटो छरितो आकास्मीक सेवाका लागि एम्बुलेन्स व्यवस्था गर्ने ।

(घ) विपदको समयमा पीडित परिवारहरुलाई सुरक्षित स्थानमा राखि शिविर संचालन,आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्ने ।

(ङ) पीडितहरुलाई राहत वितरण गर्दा यस कोषको अधिनमा रही यस समिति मार्फत राहत सहयोग उपलब्ध गराइने छ । तर समितिबाट अनुमोदन गराउने गरी तत्काल उपलब्ध गराउनु पर्ने तोकिएका राहत रकम नगर प्रमुखको आदेश अनुसार वडा अध्यक्षलाई समावेश गरी वडाध्यक्षको अध्यक्षतामा पीडितलाई उपलब्ध गराउन सक्नुहुनेछ । यसरी उपलब्ध गराएको रकमका सोधभर्नाका लागि आवश्यक कागजातसहित समितिमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

(च) राहत सहयोग प्राप्त गर्नको निम्ति पीडितले घटना भएको ३० दिन भित्र प्रहरी सरजिमिन मुचुल्का तथा अन्य आवश्यक कागजात सहित यस समितिमा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ । मृतक तथा घाइतेको हकमा स्वास्थ्य संस्थाको प्रतिवेदन आवश्यक पर्नेछ ।

परिच्छेद – आठ

अनुगमन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धमा :

- (१) यो निर्देशिका अनुसार गरिएका काम कारवाहीको लागि गाउँपालिकाबाट अनुगमन गरिनेछ ।
- (२) यो निर्देशिका अनुसार सञ्चालित कार्यहरुको प्रतिवेदन गाउँकार्यपालिकामा पेश गरिनेछ ।

परिच्छेद – नौ

संशोधन तथा परिमार्जन सम्बन्धमा :

- (१) नगरपालिका विपद कोषलाई व्यवस्थित बनाउन आवश्यकता अनुसार गाउँ कार्यपालिकाबाट संशोधन तथा परिमार्जन गर्न सकिने छ ।

परिच्छेद – दश

खारेजी तथा वचाउ:

यस कार्यविधिमा व्यवस्था भएका कुराहरुका हकमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन प्रचलित कानून संग वाभिएको हकमा वाभिएको हदसम्म खारेजी हुनेछ ।